

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilno avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovarisa
v Idriji.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljave je pošiljati franko.

Učiteljski Tovarish izhaja vsak petek popoldne. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.
Vse leto velja . . . 10.— K
pol leta 5.— "
četri leta 250 "
posamezne številke po 20 h.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto. Priloge poleg poštne 15 K.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste, če se tiska enkrat . . . 14 h
" " " dvakrat . . . 12 "
" " " trikrat . . . 10 "
za nadaljna uvrčenja od petit-vrste po 8 h.
Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovarisa
v Ljubljani.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštne.

Kritikom učiteljstva.

(Gospodu P.—Primerjaj A. P.—o: — Naši Zapisniki, 1909, VI. zv. Kritiko „Hlapeev“ v Naših Zapisnikih, 1910. VII. zv.)

Smatrali ste se menda za umetnika, zato ste „postavili pred naturo ogledalo“ in zapisali o učiteljstvu te-le besede: „Kaže nam ta drama pomanjkljivost vzgoje našega ljudsko šolskega učiteljstva. Pomanjkljivost trdne, enotne in resne vzgoje. Ali ima naše učiteljstvo v 70 odstotkih kakšen smisel za kulturno, socialno, gmotno življenje ljudstva? Ali pozna napore, ki se svetle iz življenja preprostega, nekega ljudstva? Ali nita stan v celoti po svoji umstveni izobrazbi in po nazorih o resnem življenju nemogoč, ker po sili gravitira v — buržoazijo in postaja tako prostovoljen predstojnik nevednosti?“

Prešli ste iz kritike drame na kritiko vsega slovenskega učiteljstva in ste približno zavili na isti način, kakor so to zavijali in zavijajo naši slovenski politični prvaki, ki ne pojmi učiteljskega poklica in stanu drugače nego kot propagatorja egoistično-demagoških idej te ali one politične klike, ki žalibog ne uvidevajo v nalogi učiteljstva in šolstva nič drugega nego — politično propagando, in to dejstvo potrjujejo s tem, da s političnim merilom merijo naše šolske in kulturne potrebe, da z istim merilom merijo in upoštevajo učiteljske zahteve. — Tako smo prišli do težišča vprašanja o razvoju in napredku slovenskega učiteljstva.

Akoprav dobro prikrit, vendar je viden politični nagib, ki Vas je gnal do tega, da ste napisali zgoraj omenjene besede. Če še niste slišali javnega mnenja o političnih strankah od

učiteljstva, tedaj si zapomnite to-le: Učiteljstvo dobro pozna gnulobo in puhlost naših aristokratskih, meščanskih in klerikalnih političnih strank in ve, koliko sme pričakovati od njih za izboljšanje šolstva in lastnega položaja. Ono ve tudi to, da bo tretja stranka, ki se razvije kot posledica sedanjih oboje-stransko zavoženih razmer, na isti način izkušala izrabiti učiteljski stan v politično-agitatorične namene. Toda učiteljstvo se ne bo dalo vezati na obljube, ampak bo sodilo politične stranke in voditelje po njih delih, zakaj politični idealizem, s katerim je bilo dosedaj prepojeno naše učiteljstvo mineva.

Vloga „hlapeev“ se bo naravnim potom odigrala, o tem naj bo uverjen gospod P. Če je bil pa gospod P. upravičen izreči o učiteljstvu tako sodbo in kritiko, kakor je to storil, to je drugo vprašanje.

Predvsem se dovoljujemo vprašati gospoda P., ako on ne smatra dela, ki ga izvršuje ljudska šola, dovolj „resnim“ za življenje? Če ne — potem šele je učiteljski stan nemogoč, kakor je to izjavil gospod P. Če se pa ne zadovoljujete z delom, ki ga izvršuje lj. šola, je to drugo vprašanje, in naj si bo g. P. v svesti, da z istim delom ni zadovoljno tudi naše učiteljstvo, ni pa temu krivo samo, temveč je temu kriv ustroj ljudske šole in so krivi oni, ki imajo pri njem odločevati — gospodarji ljudskega šolstva in učiteljstva. Krivi so pa tudi oni, ki postavljajo te gospodarje, ker oni se ne zavedajo, da je vprašanje našega ljudskega šolstva in ljudskošolskega učiteljstva javno vprašanje, za katerega rešitev se ima zanimati vsa oficialna javnost; ni pa to zgolj vprašanje učiteljskega stanu, saj učiteljstvu zaradi malomarnosti oficialne javnosti kar odreka sploh kako mnenje pri

reševanju teh vprašanj. O tem je že mnogo pisalo naše glasilo. Če torej kompetentni faktorji nepovoljno rešujejo svojo nalogo, ni zato odgovorno učiteljstvo, kar mu preradi predbacivajo razni kritiki. Koliko se pa naša oficialna javnost zanima za šolska vprašanja, o tem bi se dalo marsikaj povedati.

Gospod P.! Tudi Vi ste prezrli pri kritiki učiteljstva njega, ki vrši ob vseh ovirah precejšnje delo za šolstvo, in ste na podlagi političnih momentov konstatirali, „da je učiteljski stan — nemogoč“. Ozirali ste se pri kritiki umstvene in socialne izobrazbe zgolj in samo na socialno-politiško polje in ste stroko popolnoma prezrli.

Rekli smo, da se učiteljsko in ljudskošolsko vprašanje toliko časa ne bo uspešno in povoljno rešilo, dokler se kompetentni faktorji ne postavijo pri reševanju teh vprašanj na objektivno, kulturno stališče. Učiteljsko in ljudskošolsko vprašanje je potreba dvigniti iz politične težiščnice, ker to, da ima razvoj in ustroj šolstva znaten vpliv na politični razvoj in politične toke, ne upravičuje političnih prvkov, ki menijo, da je ravno pri reševanju teh vprašanj odločujoč — politični moment. Ves princip naše ljudske šole tiči danes na mehanizmu, a temu ni krivo učiteljstvo, temveč so krivi učni načrti in učne odredbe. Če se pri reševanju ljudskošolskih vprašanj ne ozira na mnenje izkušenega pedagoga, temveč na domnevna fanatičnih, strastnih politikov — juristov in zdravnikov, je to dovolj žalostna slika današnjih razmer. Prezira se mnenje učiteljstva pri reševanju šolskih vprašanj! S tem je povedano vse!

In naša oficialna javnost ob takih prilikah molči! Molči, ker so ji šolska vprašanja tuja,

zakaj naša slovenska inteligenca rešuje rajši vprašanja zakotnih sfer, nego razjasnjuje in študira šolska vprašanja. Pa kako naj rešuje naša inteligenca šolska vprašanja, ko ima sama tako kisle nazore o dobrem ustroju šole in nima smisla za šolstvo in učiteljstvo! Ob dvanajsti uri Vam kličemo: Vprašanja ljudskega šolstva in učiteljstva je javno vprašanje za vso oficialno javnost; zavedajte se tega in delajte po tem, ker sicer bo prepozno; ne kričite pa, če so se pričele pokazovati posledice teh nezgodnih razmer položaja učiteljstva, zakaj oficialna javnost je sokriva, da je do tega prišlo, ker se ni dovolj zanimala za ta vprašanja in jih je prepuščala v rešitev posameznim — političnim demagogom!

Zakaj je učiteljstvo brez moči v tem oziru? Zato, ker ne dobi one opore v naši širši javnosti, ki bi jo moralo! Imamo v tem oziru lepe zgodovinske podatke, kako delajo javni vodilni organi — „prijazni učiteljstvu!“ — nesebično za učiteljstvo in šolstvo! Preveč obzirno je prikrivalo učiteljstvo svoja nezadovoljstva!

O, „prijatelji učiteljstva“, velika bi bila Vaša senca, če bi Vas hoteli razsvetliti s pravo lučjo! Pa tudi to pride!

S polno zavestjo lahko odklanja učiteljstvo danes kritiko gospoda P., zakaj že vsakdo si jemlje pravico kritikovati učiteljstvo, nihče pa ne pomisli, da si je vso vzgojo in izobrazbo, ki jo ima danes naše slovensko učiteljstvo, pridobilo samo, s samopomočjo in samozavestjo, da mu pa ničesar ni nudila v tem oziru šola (pač nepopolno strokovno izobrazbo — tu kritikujte!) in ni ničesar storila v prid učiteljstvu naša oficialna javnost, niti pri tem ni pomagala, kjer je učiteljstvo delalo za njen interes in v

LISTEK.

Pisma iz onstran groba.

Piše pokojni Afron Voljniš, priobčuje Florijan Švon.

(Konec.)

XV.

Es ist das Ziel des menschlichen Geistes, wie aller Creatur, zur göttlichen Vollendung zu gelangen.
Dr. G. v. Langsdorff.

Langsdorff pravi v svoji knjigi „die Schutzgeister“, da je smoter vsakega bitja, da doseže popolnost božjo. S tem priznava, da se v naravi vrši izpopolnjevanje, zakaj človek še ni dosegel popolnosti. Ako se vrši izpopolnjevanje v naravi, kaj se tedaj izpopolnjuje, ali snov telesa ali duh človeka?

Na to vprašanje mi boš gotovo odgovoril, da se telo, ki se stara, omaguje in končno propade, ne izpopolnjuje, ampak propada.

Nasprotno pa znamo, da se v človeku izpopolnjuje duh, zakaj razum raste do skrajnih let. Kar pa je narava ustvarila za izpopolnjevanje, tega ne uničuje, ker s tem bi uničila sebe. Ravno v izpopolnjevanju je zagotovljen njen obstanek.

Nahajajo se pa učenjaki in med temi si mogoče Ti, Švon, ki zanikujejo bitnost duha, zato pripisujejo vse funkcije človeškega pojava mrtvi snovi in elementarnim silam.

Ti učenjaki pa ne pomislijo, da je človek še daleč, daleč zaprt v temno ječo snovnega telesa ter da se je komaj prebudil v toliko, da občuti in se zaveda najpreprostejših snovnih pojavov po svojih čutilih.

Ako pa se zamore zavedati človek le najpreprostejših snovnih pojavov, oziroma predmetov v naravi, potem ne sme iz nepopolnosti svojih čutil sklepati na prirodno zmožnost samo. Njemu lahko rečemo s Prešernom: „Črevlje sodi naj kopitar!“

Porečeš, dobro, ako je temu tako, potem si naj človek sploh ne ubija glave s prirodnimi problemi. Ne, dragi Švon, v Tebi je razum, ki ni iz preproste snovi, ampak je najbolj dovršen pojav, ki se očituje v Tebi kot bitje, ki pa je zaprt v snovno ječo telesa. Mnogo njih, žalibog, da moram reči mnogo njih, trdi: „Brez možganov ni mogoče misliti.“

Tem odgovarja Langsdorff: „Wissen diese Gelehrten aber, was durch das Gehirn denkt, was durch das Auge sieht, was durch das Ohr hört?“ In nadaljuje: „Ist es denn das Gehirn, was denkt, das Auge, was sieht, das Ohr was hört? Nein, sondern es ist das Geistige im Menschen, wodurch die materielle Welt mittelst der Sinnesorgane erkannt werden muss.“

Ako pa hoče doseči človeški duh izpopolnitev vsega v sebi, to je, da se izpopolni za vesoljstvo, mora proučiti, spoznati in se tudi zavedati vsega; pričeti mora na najnižji stopnji spoznavanja, da dospje do najvišje. Gotovo pri-

trdiš moji trditvi, da ni še noben človek pred svojo smrtjo dosegel stopnje popolnosti. Torej ne telo, ampak duh človeški naj sodi.

Da teži narava po popolnosti, to je neovrgljiv zakon, ki se nam po Darwinovi teoriji očituje v naravi. Darwinovo teorijo so poznali že stari filozofi; z njo se ujema deloma tudi mnenje sv. Tomaža Akvinskega. Ako pa teži narava po izpopolnjevanju, mora živeti duh človeka še po smrti človekovi.

Priznati mi moraš, da je v naravi vse mogoče, a ne samo mogoče, temveč celo potreba, in ravno s prej omenjenimi teorijami, ki ti jih ne bom razlagal, ker so ti znane, je celo dokazano, da se zaradi naravnega zakona mora dvigniti duh človeški iz telesa v daljnje izpopolnjevanje.

Po Kantovem zaključku bi rekli, da se mora duh človekov dvigniti iz telesa v nov svet z novim žitjem.

Na podlagi logičnih hipotez zaključuje Langsdorff naslednje:

„Wenn es demnach möglich ist als ‚Geist‘ ohne physische Organe zu denken, zu sehen und zu hören, ist es den etwas so Ungeheuerliches eine geistige Sphäre als Wohn- und Aufenthaltsort für ein geistiges Fortleben anzunehmen.“ Žalibog, da je človeški razum pri nekaterih še tako teman in sroce tako zakrknjeno, da je zaman ves trud in vsi dokazi, da bi obrnili pogled vase, zakaj podobni so nasprotnikom Galileja, ki jih je poslednji odvedel k teleskopu, rekoč: „Tu se prepričajte

sami, da se vrte okolo Jupitra štirje meseci.“ Nasprotniki so mu odgovorili: „Ne maramo in ne rabimo štirih Jupitrovih mesecev ali lun, ker nimajo nikakove moči do zemlje in ako bi oni tudi faktično bili, jih mi ne maramo, torej ne obstoje za nas.“

Moj Amanat, ki je prebivalec višjih sfer, je torej višji duh nego jaz, in kateri si je izbral nalog učenika v tukajšnji sferi, mi je zadnjič pravil o onstrani in tostrani radioaktivnosti tvarine. Znano Ti je, da zapuščajo radium β in α elektroni, ki provzročajo beta in gama žarke. Zraven teh opazuješ lahko še dvoje sevanje žarkov. Učenjaki tudi sklepajo, da izgubi radium v 1300 letih polovico svoje teže.

Človek se je pospel že na visoko stopnjo spoznavanja narode ali znaj, Švon, da je to komaj prvi mrak spoznavanja narode. Zakaj sem Ti omenil radium? Zato, da si lahko nekoliko predstavljaš naše zorenje tostran groba.

V zemeljski dolini solz mi je razbila smrt kalup mojega „Jaz“.

Tostran, kjer se zdaj nahajam, je smrt izgubila svoje želo. Tu ni smrti, ki bi se mogla primerjati s smrtjo na zemlji. Naš perispit ne odpade, oziroma se ne loči kot zemeljsko, človeško telo od našega „Jaz“, ampak izžari brezobčutno. Zaradi izžarivanja postaja naša tenčica, v kateri je oмотan naš razum, vedno finejša, dokler ne izžari zadnji elektrom preproste tvarine.

njeno korist. Tudi tu se je metalo učiteljstvu polena pod nogo.

Poglejte si življenje slovenskega učitelja od njega začetka do njega konca! Poglejte pogoje za njega vzgojo in izobrazbo! Kdo se je že zganil, da je bil voljan odpomoči tem razmeram in priboriti učiteljstvu pogoje z dobro, stanu primerno vzgojo in izobrazbo? Morda Vi, gospod P., s svojo kritiko? Poznamo rane sami, in tu je nezadostno sredstvo le kritika, ker stvari se izkuša odpomoči s skoro pretirano močjo in je vse že do skrajnosti napeto. Nihče razen učiteljstva samega, ki je žrtvovalo marsikatero noč, ki je odtrgalo marsikak kos kruha svojemu in svojih otrok telesu in porabilo denar za svojo duševno izobrazbo, se ni ganil, da bi s pozitivnimi ukrepi izboljšal stanje ljudskošolskemu učiteljstvu!

Glej, slovenska javnost, taka je slika učiteljstva pred teboj! In danes se je dvignil kritik, ki pod danimi pogoji odreka učiteljstvu „smisel za kulturno, socialno in gmotno življenje ljudstva“. Izšel bi rad življenje izžetega! Računajte s pomočjo sorazmerja! Danes vam lahko vrže učiteljstvo frazo, ki ste jo vrgli nekoč učiteljstvu namesto kruha — nazaj in vam odgovori z Vašimi besedami: „Pretirane zahteve!“ Sami ste krivi, ker i Vi niste hoteli pomagati učiteljstvu, vam pa sedaj ne more učiteljstvo!

Absorbirane so moči učiteljstva do zadnjega in kje ostaja čas? Poglejte si posamezna kulturna, socialna in gospodarska podjetja po deželi; kdo sodeluje pri njih in s kolikimi žrtvami? Verujte, gospod P., da ima učiteljstvo več smisla in volje za kulturno delo med ljudstvom, nego imajo naši kritiki, kompetentni faktorji, naša inteligenca in naša oficialna javnost smisla za reševanje šolskih in učiteljskih vprašanj!

Tudi mi priznavamo in obsojamo vse nedostatke med seboj. V duu duše zaničujemo one svoje stanovske tovariše, katerih slika naj bodo „Hlapci“, ki si izkušajo s tem, da prodajajo svoje prepričanje, svoj značaj, svoje poštenje, svojo kolegialnost — vsega sebe, izboljšati svoj gmotni položaj. Toda ker upoštevamo dejanski položaj, zato ne kritikujemo, ne bičamo in ne kričimo, temveč izkušamo izboljševati in odpomoči razmeram s pozitivnim delom. Ne blatimo propadlih tovarišev, akoprav so na sramoto vsemu stanu, temveč jih — milujemo! In Vi, gospod P., ste žalili ves stan! Obrnimo ost navzgor in zapičilo se bo v telo onih, ki tlačijo ves učiteljski stan in bi radi njega poštenje udušili.

Gospod P.! Kakor je bila neosnovana Vaša kritika nad učiteljstvom v VI. zv. 1909. „Naših Zapiskov“, tako je bila tudi neosnovana sedanja kritika in mi ne pripisujemo te krivde Našim Zapiskom, temveč Vašemu temperamentu in nesimpatičnim predsodkom do učiteljstva.

Če pa želite še višje socialne izobrazbe in še globlje pronicanja socialnega duha

med učiteljstvom, tedaj niso naša pota ločena, samo način dela je drugi. Merodajni faktorji in tudi učiteljstvo dobro ve, da zadobi s splošno, vsestransko in popolno izobrazbo tudi moč in veljavo, zato mu merodajni faktorji nečejo dati niti izobrazbe niti sredstev za izobrazbo, učiteljstvo si pa izkuša pridobiti vsega — v kolikor moči visoki meri — s samopomočjo.

Zaupamo v moč evolucije, ki vodi sicer počasi, a zato tem sigurneje do smotrov. Da je nastopila sedaj reakcija, to nas ne straši, ker jo pojмимо kot predmet obstoječih razmer. Ne straši nas ta reakcija, ker nam poleg hipnih slabih posledic prinese tudi trajne in dobre posledice, t. j. socialno prebujenje učiteljstva in njega prepored. „Potrebujemo tedaj vzgoje k socializmu, v kateri se ima utrditi socialna vest posameznika — in tako celote“. (Abditus: „Socializem posameznika“ v Naših Zapiskih.) Dobro došla torej reakcija, da nas očisti napak, nam preokrene smer, nas vzgoji drugače, s tem da nam daje zgodovinski zglede slabosti. Ni naš namen z nasiljem se upirati slabim posledicam reakcije, temveč pospeševati dobro stran reakcije, da bomo tem jačji in jačje stali po viharju zopet vsak na svojem mestu!

S hipnimi kritikami ne odpomoremo položaju, treba je mesto fraz — dela, ki temelji na dobro poznanih razmerah in na premissah začetni poti. Če bi bila javnost zrela, bi ne prišlo do takih razmer! Da bo pa vboče boljše, je dolžnost naše javnosti, da se zainteresuje za šolska in učiteljska vprašanja in stremjenja in je to naloga naših kritikov, da na ta način tudi delujejo, ako hočemo imeti dobro vzgojeno javnost — tudi v tem oziru — pred seboj, ki je edina opora šolstvu in učiteljstvu v sedanjih nenormalnih in nemoralnih razmerah!

Slovenskim učiteljicam!

One tovarišice učiteljice, ki žele obiskovati gospodinjski tečaj v „Mladiki“ za velikih počitnic, naj se prijavijo odboru „Društva slov. učiteljic“ tekem 8 dni!

Naš denarni zavod

Geslo: Kar plodono naložim, v pomoč le sebi podarim.

Hranilnica in posojilnica Učiteljskega konvikta v Ljubljani, registrirana zadruga s omejenim jamstvom.

Promet do konca aprila K 116.541'60.

Naznanilo. Kdor želi od zadruga kakih informacij, naj za odgovor priloži 20 h v poštinih znakah. Na prošnje brez vpošiljatve navedenih znamk se ne odgovarja.

Uradne ure: Vsak četrtek od 1/2 2.—1/2 3. popoldne in vsako soboto od 6.—7. zvečer.

Čimbolj pa se čisti razum, tem večje je njegovo spoznavanje višjih in najvišjih zakonov, dokler ne spozna vse v sebi in sebe v vsem.

Končam to predzadnje pismo z besedami Langsdorffa:

„Izpopolnjujte svoje mišljenje potom človekoljubja, usmiljenja, spravljivosti in bratstva do vsega človeštva.“

Tvoj Afron.

XVI.

Ko mine noč, promine san — življenje vstane v svetli dan! Amanat.

Dragi Švon, noč gubi svojo moč, in san, ki teži razum, prominuje. V meni se vedno bolj raja, želja po onih daljnih svetovih, kjer dobi duh svoje stalno domovanje. Slutim, da prihaja doba, ko zapustim te divne vednoevtoče livade ter se preselim v nadaljno domovino, kamor me dviga spoznanje večne Resnice. Dosihdob se še dotikata najina svetova; ko poletim višje, naju bodo ločile dalje, ki jih navzdol ne preletim, da bi Ti zopet napisal in sporočil o svojem bivanju v novi domovini. Ko sem se izprehajal pod libanonskimi cedrmi, katerih kompleknt se tostran z vso energijo očituje, zagledam med nebrotno množico svojega nadveseljubljenega, sivolasega Amanata.

Čutil sem v sebi njegovo željo, zato stopim k njemu ter ga objamem z vso žarko ljubeznijo, kakor objame ljubljani sin svojega očeta.

Amanat mi pravi: „Afron, kmalu Te povedem v domovino, od koder nam sije oni žarki sijaj večne ljubavi, ki jo čutiš s svojim duhom.“

Začudim se tem besedam in ga vprašam: „Amanat, kaj govoriš? Se li nahaja izven tega sveta še drugi svet? Ni ta sijaj večnega solnca le omana brez realnosti?“ Amanat odgovori: „Tenčica odpada za tenčico od našega duha. Kadar odpade zadnji ovoj, ki mrači naš razum, se prebudimo iz dolgotrajnega sna našega potovanja v beli solnčni dan, iz katerega smo izšli. — Glej, ono žareče solnce blaženstva, ki sveti tako mamljivo, opojljivo, neminljivo srečo v nas, je bitje, ki je iz njega izplaval naš „Jaz“ v vesoljstvo, da se vrne ta „Jaz“ zopet k njemu, ter se raduje njegovega stvarstva.“

„Obseva li to solnce spoznanja vse vesoljstvo tja do skrajnih, mrtvih mej?“ vprašam nadalje svojega učenika.

Amanat mi odgovori: „Njegov dih je povsod in njegov svet seva življenje v najtemnejše nočne dalje. — Čimbolj se naš um s spoznavanjem njega bliža k njemu, tembolj raste hitrost utripanja naših želj. — Kadar se bo umiril v brezmejni brzini valovanja naš razum čist brez najmanjše pege, se bo prost vsakega snovnega ovoja kot prosta sila v prostem vesoljstvu izlil v večno, vserazsvetljujoče, vseobsegajoče, vsepronikujoče vseмирsko solnce, kjer bo živel žitje nad vse čistega, nad vse sijajnega spoznanja vsega v sebi in sebe v vsem. Naslajal se bo razum v shvatanju in blažen-

Celibat učiteljic.*)

Deželni zakon iz leta 1870. na Moravskem ni prepovedal učiteljicam zakona. Treba je bilo samo, da so one učiteljice, ki so se hotele poročiti, že vnaprej prosile za dovoljenje okrajnega šolskega sveta. Isti zakon je govoril v § 67. tudi o preskrbljenju sirot po članih učiteljskega stanu; tedaj tudi sirot po onih učiteljicah in nadučiteljicah, ki so se poročile z dovoljenjem c. kr. okrajnega šolskega sveta. Zakonodajalci iz 70 let preteklega stoletja so gledali gotovo mnogo človekoljubnejše in pravičnejše na to važno vprašanje, kakor pa poslanci v moravskem deželnem zboru leta 1903., ki so na predlog barona Haupta glasovali za prepoved zakona učiteljic v aktivni službi.

Frivolne opazke, ki so se jih pri razpravi te določbe v deželnem zboru posluževali, nikakor niso bile dostojne za odposlanike naroda, cvet inteligenca, poverjene z zaupanjem svojih volilcev.

5. listop. 1903 se je odločalo v dež. zboru o usodi stotin ljudi, ne da bi se razmišljalo v dalekosežnih socialnih posledicah take prepovedi.

Poslanec Žaček se je bil izrazil leta 1903. pred deputacijo učiteljstva, da je bila prepoved prenaplajeno odglasovana in da so šele pozneje zbiral nagibe in vzroke za utemeljitev te prepovedi.

Moravske učiteljice so protestovale na zborovanju leta 1909 in še poslej vsako leto s ponovnimi peticijami delujejo za razveljavljenje te prepovedi.

Branijo svobodo samostojnosti, svobodo samostojnega odločevanja o samem sebi.

Čemu neki naj bi opuščala učiteljica službo, ki ji je posvetila dokaj let priprav in ki jo izvršuje z ljubeznijo in razumom, samo zato, ker se namerava poročiti?

Vrednost njenega dela gotovo nikakor ne izgubi na ceni, če postanejo oblike njenega zasebnega življenja druge.

Učitelju ali pa uradniku se zakon gotovo ne vmešava v njiju osebne zadeve, če sičier njiju življenje ne zbuja morda pohujšanja — njiju ceno odločuje njiju delo, zmožnost, uradi se vsešavajo le tedaj, kadar nista izpolnjevala dolžnosti.

Pri presojevanju dela in kvalifikacije učitelja in uradnika sploh niso merodajne in odločilne zasebne razmere, n. pr. številna rodovina, bolezn, smrt, skrbi, kar vse sigurno ni brez vsakega vpliva na celo osebnost in nje izdatnost v tem ali drugem obdobju.

*) Ta članek nam je poslala gđ. Antonija Gebauerjeva, učiteljica v Kromerizu na Moravskem in predsednica „Jednote moravskih učiteljic“. Čislana moravska tovarišica je z zanimanjem čitala polemiko o celibatu učiteljic, ki se je razvila v našem listu, ter nam je doposlala svoj članek, da vidimo, kako sodijo o tem vprašanju češke moravske kolegince.

Uredn.

Vsak človek brez predsodkov priznava, da je treba vzeti življenje kot tako v vsi njegovi zloži poleg tega pa ni treba rušiti principa svobode, ki je vsaki človeški duši neizogibna potreba. In tako zahtevajo tudi moravske učiteljice, da naj odločajo edinole kvaliteta in uspehi njihovega delovanja brez razlike, jeli je te uspehe dosegla svobodna ali poročena učiteljica.

Mnogo jih je, ki so proti vztrajanju poročenih učiteljic v aktivni službi z utemeljevanjem, da ni neki mogoče dvema gospodoma dobro služiti. Ta trditev bi nekaj odtehtala, ko bi bila delovna izdatnost posameznikov enaka. Nekdo opravi v istem času makari trikratno mero svojih dolžnosti in to dobro, ko drugi v istem času ne utegne niti enega dela pošteno završiti.

Učiteljica, ki ni duševno in telesno disponirana, da bi izvrševala v polni meri svoje delo, naj ob poroki izstopi iz aktivne službe prostovoljno, toda zakon naj jo k temu koraku ne sili!

Čemu zabranjevati po poroki šolo učiteljici, ki bi se le nerada z njo ločila, ki na isti šoli deluje z zanimanjem in uspehom in čuti v sebi dosti sil, da zadošča lahko tako šolskim dolžnostim kakor tudi dolžnostim dobre gospodinje.

Šolski uradi imajo vselej toliko pravomoči, da nastopijo takoj proti učiteljici, ki bi ne izpolnjevala svojih šolskih dolžnosti.

In če zagovorniki celibata učiteljic trde, da iz njih govori skrb za deco in rodovine učiteljic, lahko oporekamo: Zakaj obsipljete ravno deteta učiteljic s toli nežno pozornostjo? (Učiteljica že sama poskrbi, da se posveti nekaj ur na dan, in to dobro, lastnim otrokom.) Zakaj pa ne očitete plemkinji, da izroča svojo deco izključno le vzgojiteljicam in da jih makari po cele tedne ne vidi, zakaj ne očitete ženi trgovki, če večino dneva presedi v trgovini in se ne posveča deci? Zakaj pa ne varuje zakon detet delavk, zakaj pa zakon ne prepoveduje ženam, ki se čutijo matere, težkega dela pri stavbah, na polju, v tvornici in obrti?

Res je, vsaka žena naj bi bila v dobi materinstva čuvana, tedaj tudi učiteljica.

Zaradi tega zahteva „Jednota moravskih učiteljic“ v svoji peticiji, naj se dovoli učiteljici v dobi materinstva šestmesečni dopust. Da bi šola zaradi tega ne trpela škode in da bi člani učiteljskega zbora ne bili preobremenjeni s supliranjem, predlaga, naj učiteljice, ki stopajo v zakon, plačajo nekaj % več v penzijski ali kak drug fond, ki bi se v ta namen osnoval, in iz tega zaklada naj bi se krila substitucija v kritični dobi.

Sicer pa bi učiteljice imele itak pravo zahtevati, da se nagradi substitucija iz penzijskega zaklada, zakaj plačajo prav tako kakor učiteljci 2% za penzijo. S tem denarjem se preskrbujejo vdove in sirote po učiteljih, kar je popolno pravično. Po smrti učiteljice pa vplačani donesek ostane zakladu.

stvu večne ljubavi in neskončne usmiljenosti, navdahnjen z najvzvišenejšo in najblažjo mislijo in čuvstvom vidljivega, živega pravzroka ter se divil nad njegovimi vsemirskimi, najvišjimi zakoni.“

„Amanat“, ga vprašam nadalje, „povej mi, koliko je svetov ali vsemirov?“

Amanat reče: „En vsemir je in v tem enem je brezmejno izpopolnjevanje in vsak misleči in zavedujoči se pojav zre svojemu spoznanju prikladen obkrožujoči ga svet.“

Vedi, da te dalje in daljnih svetov še dalje se raztezajoče daljave ne gredo čez celotno enoto, ampak se raztezajo v tej enotni vsemirski celoti. Vedi tudi, da je v vesoljstvu vse mogoče.

„Razumem Te, Amanat; dovoli mi še eno vprašanje! Povej mi, učenik, od kod sem prišel in kje je moj začetek? Kaj je vzrok, da se ne zavedam svojega preteklega, po temnih daljah tavajočega potovanja?“

Amanat se vidno nasmeje in pravi: „Posledica si večnega pravzroka, iz njega si prišel in v njega se vračaš. Provalil si vseмирske tmine, dokler ni vstal v tebi žarek spoznanja. — Temne dalje zakrivajo vpogled v brezkrainj preteklost, iz katere se je stopnjevale razvijal dih vesoljstva, dih prvotnega, večnega pravzroka. Ali čemu naj zreš v temno noč mrtve preteklosti? Tvoj razum, ki teži za svetlim dnovom, ne potrebuje, da bi gledal v temno noč, ki ubija polet k svetlemu

solncu. Kdor tava v temi ob robu prepada, postane žrtev prepada. Iz osrčja tmine ne diha življenje. Ne išči sebe izven sebe, kjer te ni, ampak sebe najdeš vedno v sebi. — Bil je slepec, ki je izpregledal. Ko je izpregledal, so mu prijatelji slikali in popisovali temo. Slepec jim je rekel: „Čemu mi slikate noč, v kateri sem živel vsa mlada leta. Zatisnem oči in zopet sem v nji. Slikajte mi solnčen dan, ki se mu ne morem načuditi.“ „Afron“, mi reče z vzvišenim glasom moj učenik, „poišči sebe in pripravi se na daljno pot, čas je blizu, da te povedem čez prag iz tostranih pomladnih gajev. Glej, tam, kjer je moja že tretja domovina, iz katere prihajam v ta svet, da vas povedem v naročje blaženstva, v oni domovini te čakajo trume ondotnih prebivalcev.“

Amanat je izgnil mojim očem, da me pričaka na pragu novega domovanja. Dragi Švon! Razstati se morava.

Ostani v veseli nadi na zopetno snidenje tostran groba, kjer Te pričakujem.

V pozdavi Ti kličem:

Iz duhomorne ječe, iz teme v dan želi aree. Ko minejo skrbi moreče, ostalim kličemo: „Na snidenje!“

Tvoj odputujoči

Afron.